

De nieuwe stilte

Leesexemplaar

LANDER DEWEER
& JAN SWERTS

DE NIEUWE STILTE

*Op zoek naar rust
in een wereld die almaar
luidert wordt werd*

Polis

Für Inge & Caroline

Leesexemplaar

Don't it always seem to go
That you don't know what you've got
'Till it's gone?

JONI MITCHELL
Big Yellow Taxi

INTRO

Ik ben nooit iemand geweest die veel klaagt.

Toen ik als kind in het struikgewas bij het meer van Saint-Croix, in de onderbuik van Frankrijk, mijn lievelingsspeeltje kwijtraakte – een plastic actiefiguur van Donatello, de paarse Turtle – dook ik na een huilbui van een minuut of tien toch maar weer het water in, op zoek naar nieuw plezier.

Terwijl mijn moeder me die avond instopte in mijn slaapzak in onze tent zei ik dat het wel zou lukken, verder leven zonder Donatello.

En zie. Het was moeilijk, ondraaglijk soms, maar het is gelukt. In zekere zin was het verlies van Donatello zelfs een levensles. Op momenten van verdriet of frustratie is mijn aanpak nog altijd dezelfde: even treuren of vloeken, en dan weer door. Het water in, op zoek naar nieuw plezier.

Met negatieve gevoelens is het in mijn ogen zoals met rookkamers: ze moeten er zijn, maar je blijft er het best niet te lang in rondhangen.

Maar ik heb iets op te biechten, we moeten eerlijk zijn, overal en altijd, ook dat heb ik in mijn kindertijd geleerd, dus wel aan dan, voor de dag ermee: ik ben al een tijdje ontrouw aan mezelf.

Ik betrap me steeds vaker op het afsteken van een klaagzang. Sterker nog, van vrienden krijg ik meer en

meer te horen dat ik ‘naar het drammerige neig’ of dat ik ‘overdrijf’; eentje zei zelfs doodleuk dat ik irritatie opwek, ‘met je oeverloze gezeur altijd’.

Slik.

Vanzelfsprekend ging ik eerst in de verdediging, zoals Neo tegen Morpheus in de beroemde kungfuscène in *The Matrix*. Ik wierp op dat de situatie veel ernstiger is dan zij, dan wij allemaal lijken te beseffen en dat ik niet begreep hoe zij, hoe wij allemaal de andere kant op blijven kijken.

‘Zoals de zogenaamde “realisten” in het klimaatdebat’, voegde ik er iets te giftig aan toe, terwijl ik met mijn wijsvingers aanhalingstekens mimeerde in de lucht. ‘Daar schiet de zaak ook goed mee op.’

Inmiddels zie ik ook wel in dat mijn vrienden het bij het rechte eind hadden, dat ik stilletjes – zoals de zee bij vloed het strand inneemt, golf na golf, slag na slag, geduldig maar trefzeker – in een zeikerd ben veranderd.

Alles begon met die jongen op zijn brommertje.

Opeens scheurde hij twee keer per dag aan ons huis voorbij, we wonen in een vergeten straat in een stil dorp. Hij kwam uit het niets en verdween weer; door een poort die naar een parallel universum leidde, zo leek het wel. Maar het knallen en knetteren van zijn tweetaktmotor liet hij telkens vrolijk achter, dat bleef iedere keer lang boven het asfalt hangen.

In het begin vermoedde ik in de jongen een toevallige passant, misschien had hij om de hoek een nieuwe liefde gevonden. Een liefde die hij niet kon laten wachten, een

liefde waarvoor je snel ter plaatse moet zijn, anders is ze alweer afgekoeld, een liefde die haast en dus lawaai opwekt.

Ondanks mijn hang naar romantiek supporterde ik vurig voor een snelle breuk.

Ijdele hoop: de jongen bleef komen, steeds vaker zelfs, en zodoende ging zijn tweetaktmotor deel uitmaken van de soundtrack van mijn leven, er was geen ontkomen aan.

Het knallen en knetteren eiste zijn plaats op naast - of beter: boven - het kwetteren van de vogels, het ruisen van de wind en het mekkeren van het schaap bij de burens aan de overkant van de straat.

Zoals ik zei: een vergeten straat, een stil dorp.

Ik heb er al dikwijls aan gedacht de jongen tegen te houden en hem de levieten te lezen, maar hoe doe je dat, een brommer in volle vaart tot stilstand brengen? En als het je al zou lukken, zonder kleerscheuren, wat zeg je dan?

Nee, ik moest het onder ogen durven zien: in mijn straat waren de stille jaren voorgoed voorbij.

En dus begon ik te klagen.

Ik klaagde toen ik door een horde motorrijders werd ingehaald terwijl ik zwetend en puffend de Grand Ballon op fietste, mijn favoriete berg in Frankrijk. Ik klaagde toen ik zag en hoorde dat tientallen rallywagens het centrum van Kortrijk mochten inpalmen, enkele weken nadat de stad een campagne tegen nachtlawaai had opgezet. Ik klaagde ook toen er in een koffiebar een koffiezetapparaat beestachtig begon te sissen. En ten slotte

klaagde ik telkens wanneer ik in de trein door beltonen en muziek werd opgeschrikt terwijl ik rustig een boek probeerde te lezen. Waar blijven toch die stiltecoupés?

En toen stootte ik als bij toeval – surfend op het wereldwijde web, zoals mijn vader destijds op het meer van Saint-Croix met zijn rood-geel-groene zeil en zijn veel te strakke lycrapak – op een nieuw rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), over de impact van lawaaivervuiling op ons lichaam en onze geest.

Ik nam het door en viel steil achterover.

Elk jaar, schreef de WHO, is lawaai verantwoordelijk voor minstens tienduizend doden en het verlies van een miljoen gezonde levensjaren, alleen al in West-Europa. Daarmee is lawaaivervuiling – want zo omschreven ze het, als *noise pollution* – de grootste bedreiging voor onze gezondheid, na luchtvervuiling.

‘Bij een langdurige blootstelling aan lawaai van gemiddeld meer dan 55 decibel’, las ik, ‘nemen de gezondheidsrisico’s sterk toe.’

Gezondheidsrisico’s? Kon je dan ziek worden van lawaai?

Als door de bliksem getroffen las ik verder.

Gehoorproblemen, concentratiestoornissen, slaaptkort, leerachterstand bij kinderen, chronische stress, psychische aandoeningen, de lijst met aan lawaaivervuiling toegeschreven ziekten bleek veel langer dan ik had kunnen vermoeden.

En ze werd alleen maar langer. ‘Er is ook steeds meer bewijs dat omgevingsgeluid leidt tot verhoogde bloeddruk, hart- en vaatziekten en hartaanvallen’, las ik.

Wegverkeer is de grootste boosdoener. Volgens het rapport van de WHO ondervinden honderd miljoen Europeanen, een op de vijf dus, er hinder van. En dan bedoelden de onderzoekers niet wat te enthousiast getoeter hier of een te luide autoradio daar, nee: ze hadden het over het onophoudelijke, nooit meer stilvallende geraas op onze snelwegen, invalswegen, ringwegen, verbindingswegen en sluiptwegen.

En bijgevolg dus kennelijk ook in onze gehoor- en bloedwegen.

In de dagen nadat ik het rapport had gelezen, spijkerde ik mijn kennis over het onderwerp bij. Al mijn hele leven ligt de stilte me na aan het hart, met het ouder worden almaar meer, en nu ze zo bedreigd leek raakte ik zoetjesaan in paniek. Wat als er straks nergens nog stilte te vinden is?

Ik kwam te weten dat lawaaivervuiling steeds vaker wordt bestempeld als ‘een stille moordenaar’, net als luchtvervuiling.

Dat het Wereld Economisch Forum, de jaarlijkse bijeenkomst van steenrijke CEO's en wereldleiders in het Zwitserse Davos, de stilte had opgenomen in hun top tien van ‘dingen die een kind dat vandaag wordt geboren niet meer zal kennen’.

(Rijbewijzen en hongersnood stonden ook in de lijst; door de opmars van de zelfrijdende auto en de verticale landbouw in de vele *booming cities* in Afrika en Azië zouden die volgens de CEO's binnenkort de wereld uit moeten zijn.)

Ik leerde ook dat zij die het minst verantwoordelijk zijn voor de lawaaivervuiling er het eerst door worden getroffen, net als bij de klimaatverandering. Minder welgestelden, las ik, mensen die niet in stille woonwijken of geïsoleerde huizen wonen, zullen de komende jaren waarschijnlijk 'onevenredig zwaar' te lijden hebben.

Ik begon te begrijpen dat stilte als zuurstof is. Je ziet het niet, je ruikt het niet en proeven kun je het evenmin; je zou haast vergeten dat het bestaat. Maar zodra het dreigt te verdwijnen, ga je er ineens de waarde van inzien.

Bergbeklimmers die zich zonder zuurstoffles op grote hoogte wagen, zijn zich goed van dat omslagpunt bewust; doorgaans bereiken ze het rond de grens van zesduizend meter. Ze krijgen last van hoofdpijn en misselijkheid, in de ergste gevallen doen zich hallucinaties voor, verlamningsverschijnselen, vocht in de longen of de hersenen, bewusteloosheid. Wie weigert af te dalen en blijft klimmen, loopt zijn dood tegemoet.

Langzamerhand naderen we als maatschappij het omslagpunt, bedacht ik. De stilte lijkt almaar schaarser te worden, zoals zuurstof in de bergen, maar desalniettemin doen we nog altijd graag alsof er niets aan de hand is, alsof we nog steeds over een oneindig reservoir beschikken.

Uit alles wat ik las, bleek dat dat niet zo is.

Waarom blijven we zo kalm onder de dreiging? Waarom blijven we klimmen, ook al ondervinden we de gevolgen van de schaarste steeds duidelijker? Nemen we

niet beter een voorbeeld aan de laatste aardbewoners in de horrorfilm *A Quiet Place*, die zich zo veel mogelijk in stilte hullen, uit angst voor de bloeddorstige en uiterst geluidgevoelige aliens?

We komen op straat voor onze pensioenen en het klimaat, voor de rechten van de vrouw en een gelijke behandeling voor zwarte mensen. Maar waar blijven de stille marsen voor meer stilte? De opiniestukken, de hashtags, de coole T-shirts? Waarom staan de kranten niet vol met alarmerende berichten over de ‘lawaai-crisis’ die volop woedt?

Het blijft angstaanjagend stil rond het lawaai. Enige boosheid is dus wel op haar plaats, vond ik.

Ja toch?

Hallo?

Is daar nog iemand?

Terwijl ik dit schrijf, speelt mijn computer een playlist met zachte pianomuziek af.

Zojuist hoorde ik een lied van Jóhann Jóhannsson, momenteel sprankelt Ólafur Arnalds door de boxen en straks is het de beurt aan Max Richter, Ludovico Einaudi en Nils Frahm.

Een uurtje muziek, het is stilaan een zeldzaamheid: hoe ouder ik word, hoe minder ik naar muziek luister. Ik verkies de stilte van het huis, de tuin, het bos.

Maar sinds enkele maanden ben ik verknocht aan deze zogenaamde ‘neoklassieke’ muziek: trage, uitgesponnen, vaak repetitieve pianocomposities die hier en

daar zijn opgesmukt met elektronica of strijkers, maar die in de eerste plaats ontroeren door hun rake eenvoud.

De toetsen van hun piano drukken de pianisten zo behoedzaam in dat het lijkt alsof ze bang zijn om met de hamertjes de snaren te laten knappen. Hun vingers slepen ze over het zwart en wit, traag als slakken. Hun voeten laten ze rusten op de pedalen, zoals wanneer je 's nachts in cruisecontrol over de autosnelweg glijdt. Af en toe eens pompen, zeker niet te vaak.

In neoklassiek vind ik verstillingsmuziek; zoals ik ook verstillingsmuziek vind in lezen, wandelen, hardlopen of kleine huishoudelijke taken zoals afwassen, soep maken en de was ophangen.

En kennelijk sta ik niet alleen. Artiesten als Nils Frahm en Ólafur Arnalds spelen in steeds grotere zalen voor een steeds diverser publiek; modegevoelige tienermeisjes zitten er naast mannen met grijze haren rond hun slapen.

Regisseurs van films, series en documentaires huren de pianisten steeds liever in, getuige de soundtracks van onder andere *The Theory of Everything* (Jóhann Jóhannsson), *My Brilliant Friend* (Max Richter), *Intouchables* (Ludovico Einaudi), *Chernobyl* en *The Joker* (allebei Hildur Guðnadóttir).

En op Spotify springen de hoge luistercijfers in het oog. Joep Beving komt er vlot boven de 40 miljoen streams uit, Max Richter duikt in steeds meer afspeellijsten op en Ludovico Einaudi spant met 150 miljoen beluisteringen de neoklassieke kroon.

Is hun succes toeval? Of weerspiegelt het het moderne geestesleven: altijd gehaast, nooit meer stil? Snakken we met zijn allen naar de intimiteit, de diepgang, de rust die we van dit soort muzikanten krijgen, pianisten van rond de veertig die de tijd en de moeite nemen om ons, opgejaagde mensen, verstillung en vertraging te brengen?

Ik besluit het hun zelf te vragen; ik heb gezien dat de meeste van de pianisten de komende maanden in de buurt komen optreden en ik ben benieuwd hoe zij over de stilte denken.

Op een mistige vrijdagmiddag in maart begint mijn tocht. Met veel vragen en met een jongensachtige opwinding maak ik me op voor mijn vertrek, ik ga op zoek naar stilte in deze tijden van lawaai.

Verdomme, niet nu. Mijn telefoon is nog maar pas beginnen over te gaan of ik hoor in de verte dat verdomde brommertje opnieuw naderen. Knallend en knetterend komt hij dichterbij, een motorzaag op twee wielen.

Ik zit aan mijn bureau en kijk door het dakraam naar de windhaan op de toren van de kerk; zijn staart beweegt zachtjes in de wind.

Zojuist heb ik goed nieuws ontvangen en van pure vreugde heb ik mijn gsm vastgepakt, ik ben door mijn lijst met contacten gegaan en heb het nummer van mijn vriend Jan Swerts aangeklikt.

Ik moest het hem vertellen. Onmiddellijk. Dit kon niet wachten.

De telefoon gaat voor de vierde keer over.

Het knallen en knetteren van het brommertje wint aan kracht.

Als de windhaan rond zijn as is gedraaid voor Jan opneemt, denk ik, zal onze reis op rolletjes lopen.

Een vijfde beltoon.

Houd je vast, daar is het brommertje.

De windhaan wentelt stilletjes om, lang niet snel genoeg om helemaal rond te gaan.

Tot mijn verbazing krijg ik na de zesde beltoon Jan aan de lijn.

‘Het is gelukt’, zeg ik. ‘We kunnen hem... VRRRRR-RRR!’

Nadat ik had besloten de neoklassieke pianisten op te zoeken had ik Jan gevraagd om me te vergezellen. Stille is ook zijn hoogste goed en met *Weg, Anatomie van de melancholie* en *Schaduwland* bracht hij de voorbije jaren drie verstilde pianoalbums uit; het volgende telkens een tikje stiller dan het vorige.

Het laatste nummer van zijn meest recente plaat gaf hij zelfs geen titel meer mee. Een punt, meer niet.

Jan leek een gedroomde reisgezel. En hij had er zin in: nog voor ik mijn vraag had afgerond, stemde hij al in. We zouden samen naar stilte zoeken. Nu het nog kon.

Maar het begin verloopt dus nogal moeizaam. De windhaan wil niet mee en het brommertje verknalt sans gêne mijn openingszin.

‘Dan toch?’ zegt Jan, die me klaarblijkelijk goed heeft verstaan. ‘Heb je eindelijk een antwoord gekregen op je vraag?’

Drie, vier mails had ik gestuurd; de eerste was nog beleefd en was zorgvuldig opgebouwd, de laatste klonk bijna als een bevel. Zouden we Ólafur Arnalds nu kunnen interviewen of niet, bij het concert dat hij in Brussel zou geven?

Twee dagen voor het bewuste optreden kwam in mijn mailbox het verlossende antwoord binnen. ‘Ólafur wil graag met jullie over dit onderwerp spreken’, schreef Arnalds’ manager. ‘Maak kennis met Finn, de tourmanager, in cc. Hij zal alles verder regelen.’

Het voelde alsof ik in de extra tijd van de WK-finale het beslissende doelpunt had gescoord; vlak voor het

allerlaatste fluitsignaal, de namen van de strafschoepnemers stonden al op het blad.

‘Wanneer kunnen we hem spreken?’ In de stem van Jan bespeur ik naast blijdschap ook een greintje tegenzin. Zelfs al wonen we meer dan tweehonderd kilometer van elkaar – hij in Sint-Truiden en ik bij Oudenaarde in de Vlaamse Ardennen – ik hoor het hem zo denken: had ik hem dit niet met een sms of e-mail kunnen laten weten?

We zijn geen bellers. In de zes jaar dat we elkaar kennen, hebben we nog geen vijf keer met elkaar getelefoneerd. Door de zeldzaamheid krijgt de handeling als vanzelf gewicht; we bellen alleen als het belangrijk of hoogdringend is, en dan nog telkens kort en zakelijk.

‘Nu zondag om drie uur’, antwoord ik.

‘En waar ergens?’

‘In de backstage van het Koninklijk Circus in Brussel, waar hij ’s avonds speelt. We krijgen een halfuur.’

‘Oké, ik zal er zijn. Tot dan.’

‘Fijn, ik kijk er al naar uit. Tot zondag.’

Ik leg mijn gsm aan de kant, sta op van mijn bureau en speur door het dakraam de straat nog eens af. Het brommertje is dan wel uit het zicht verdwenen, zijn geronk trilt nog altijd na.

In de trein naar Brussel zie ik door het venster het landschap halte na halte veranderen. Tussen Oudenaarde en Zottegem deinen de weiden en akkers op de heuvelruggen, zoals de duinen aan de kust, na Zottegem duiken steeds meer verkavelingen op en vanaf de periferie van Denderleeuw rolt de hoofdstad haar betonnen golven uit.

De cadans van de trein brengt me in een dromerige, afwezige sfeer. Als vanzelf vraag ik me af hoe het zo ver is kunnen komen, hoe mijn leven de voorbije jaren zo is gekanteld dat ik op dit punt ben aanbeland.

Ik ben op weg van Volkegem, het dorp in de Vlaamse Ardennen waar mijn vriendin en ik al vijf jaar wonen, naar de stad waar ik naar mijn gevoel nooit helemaal ben vertrokken; op mijn jaren in Schaarbeek en Sint-Gillis kijk ik nog dikwijls met plezier terug.

Ik werk als zelfstandig reporter, thuis en niet langer in het landschapskantoor van de krant waarbij ik tot eind 2014 in loondienst was, en ga een pianist interviewen over de stilte. Samen met een vriend die zelf ook pianist is.

Tot voor kort ging ik om de haverklap naar rockconcerten (Tindersticks, Sonic Youth en Wilco heb ik waarschijnlijk het vaakst aan het werk gezien, elk een keer of vijf) en vond ik pianomuziek iets voor later, veel later, als ik groot zou zijn en er rond mijn slapen wat grijze haren zouden zijn verschenen. Wat is er met me aan de hand?

In Denderleeuw stappen drie jongens op de trein. Met hun wijde broeken en achterstevoren gekeerde petten gaan ze in de coupé naast me zitten. Een van de jongens haalt zijn gsm tevoorschijn, een andere begint te rommelen in zijn rugzak en ik, ik voel de bui al hangen.

Nog geen tien seconden nadat ze zijn opgestapt stui-tert er fletse, metalig klinkende hiphop door de wagon. De draagbare luidspreker van de jongens hoest de bekende honger naar geld en vrouwen vrolijk nog eens op.

Terwijl de trein opnieuw op gang komt, met een paar schokjes, zoals een kamelenkaravaan na een pauze in een schaduwrijke oase midden in de woestijn, sta ik op en verplaats me naar een andere wagon. Ik heb niets tegen hiphop, wel integendeel, maar dank je, vandaag even niet.

Onvermijdelijk moet ik denken aan mijn grootvader van vaderskant, aan het gesprek dat ik kort voor zijn dood met hem had. Het was me opgevallen dat bij de kerk van de wijk waar hij het grootste deel van zijn leven had gewoond de telefooncel was verdwenen. Om de een of andere reden ben ik gevoelig voor alles wat verdwijnt en dus vroeg ik mijn grootvader welke herinneringen hij koesterde aan het hokje.

Hij vertelde dat hij er dikwijls had staan schuilen voor de regen, voor hij naar zijn werk in de textiel-fabriek vertrok. 'In het *kotje* was het droog en warm', zei hij.

Hij wist nog goed wanneer de telefooncel er was gekomen: op het einde van de jaren vijftig, antwoordde hij

zonder nadenken, want tot dan ging hij bellen bij de buur, de enige in de straat met een vaste telefoon in huis.

Door de telefooncel werd zijn leven veel gemakkelijker. Hij hoefde de burens niet meer te storen en de telefoon was nog altijd vlakbij, op nauwelijks vijf minuten wandelen. ‘Zo dikwijls belden *widder* toch niet in die tijd.’

Mijn vader zat mee aan tafel en vertelde hoe hij, toen ik als kleuter vaak ziek was, telkens naar de telefooncel op het einde van onze straat stapte om de huisarts op te roepen. Soms stond er een lange rij wachtenden voor hem, als de beller niet ophield met tateren. ‘Maar gelukkig kon het *kotje* dicht’, lachte mijn vader. ‘Zo moest ik niet de hele tijd meeluisteren met elk gesprek.’

In de trein tussen Denderleeuw en Brussel verlang ik heel even naar die tijd terug, de tijd van telefooncellen en vaste telefoons, toen bereikbaarheid nog deuren had.

‘Goedemiddag iedereen, vervoersbewijzen alsjeblieft.’ Met zijn geijkte groet komt de treinconducteur de wagon binnen. Even denk ik eraan om mijn beklag te doen over de jongens in de volgende wagon, maar ik houd dan toch mijn mond. Ik voel me zo al oud genoeg en bovendien mijmer ik liever verder over mijn grootvader, over hoe zwijgzaam hij was en hoeveel uren ik als kind wel op zijn zolder moet hebben doorgebracht.

Bij elke familiebijeenkomst op zondagmiddag sloop ik de trap op, weg van de drukte in de woonkamer, rond de zware eikenhouten tafel, die altijd vol stond met koeke van steen, thermosflessen vol koffie en bier in donkere flesjes, en waar de stemmen van mijn ooms en

tantes steeds luider klonken, de koekoeksklok steeds harder tiktakte, de lokroep van de zolder steeds moeilijker te weerstaan was.

In een kartonnen doos lagen daar zo goed als alle stripalbums van Jommeke opgeborgen; nu ik eraan terugdenk kan ik me hun mufte geur zo opnieuw voor de geest halen.

Uren aan een stuk leefde ik mee met de avonturen van de blonde held uit Zonedorp. In de vliegende bol van professor Gobelijn vloog ik mee de wereld rond; met open mond keek ik naar de met mos en bomen overwoekerde ruïnes van Machu Picchu, de dieren in de Afrikaanse jungle en de indianen Dikke Springmuis en Koperen Keelgat in de Far West. Ik werd zelfs voor het eerst verliefd, op een zangeres met de onuitsprekelijke naam Tita Telajora dan nog wel. Met haar zwarte haar en donkere teint was ze een voorafspiegeling van mijn latere vrouwensmaak.

Op zolder voelde ik me thuis. De stilte en de afzondering waren de bouwstenen van mijn verbeelding, het geroezemoes beneden klonk ver genoeg en toch nog veilig. Waarom zou ik ooit nog terug naar beneden gaan?

Piepend en schuddend wisselt de trein van spoor. In de verte verschijnen de contouren van de hoofdstad. De torens en flatgebouwen, het gerechtsgebouw hoog op de heuvel, met zijn vergulde koningskroon als dak; het lijkt wel alsof ik de filmposter van *Metropolis* in dender, vol dreigende hoogbouw en met de belofte van lawaai.

Pas onlangs realiseerde ik me dat mijn keuzes van de afgelopen jaren – woonplaats, werk, dagindeling – er-

voor hebben gezorgd dat het gevoel van toen, alleen op zolder, mijn standaardmodus is geworden.

Alles wat ik in het leven belangrijk vind, hangt met stilte samen. Waarbij ik al meteen duidelijk wil maken dat stilte voor mij niet zozeer een akoestisch fenomeen is, maar wel een manier om innerlijke rust en evenwicht te vinden. De natuurlijke staat van zijn, alleen of in een kleine groep, zonder al te veel machines of apparaten in de buurt.

Ging ik tussen mijn twintigste en mijn dertigste gretig met vrienden op café, nu spreek ik liever af voor een wandeling of een looptocht in de velden. (Sinds ik op 1 januari 2019 ben gestopt met drinken komt de wereld harder, luider binnen, alsof de alcohol een filter op mijn oren legde.)

Ik lees meer dan ooit, aan de binnenmuren van ons huis groeit gestaag een harnas van papier, en krijg daardoor steeds meer inzicht in mezelf.

Zo haalde ik veel zelfkennis uit *Stil. De kracht van introvert zijn in een wereld die niet ophoudt met kletsen*, een boek van de Amerikaanse Susan Cain. Ineens werd me duidelijk waarom ik niet van vergaderingen, telefoongesprekken of smalltalk houd, waarom ik liever luister dan praat, het best functioneer wanneer ik zelfstandig kan werken en het prettig vind om alleen te zijn.

‘Introversie’, schrijft Cain, ‘is tegenwoordig – net als haar verwanten sensitiviteit, ernst en verlegenheid – een tweederangs persoonlijkheidskenmerk dat het midden houdt tussen een teleurstelling en een ziektebeeld. Introverte mensen die leven onder de knoet van het

extraverte ideaal zijn als vrouwen die leven in een mannenwereld, en worden niet serieus genomen vanwege een eigenschap die de kern van hun identiteit vormt.'

Zelfs mijn relatie is op stilte gebouwd. Al van bij het prille begin, de details zijn te intiem om hier zomaar te onthullen, was het zonneklaar dat mijn vriendin en ik goed samen kunnen zwijgen – zonder onrust of ongemak, we leven bij de gratie van een zeker stilzwijgen, zoals Patrick Modiano het verwoordt in zijn roman *In het café van de verloren jeugd* – en na negen jaar kijk ik nog altijd met veel bewondering naar de innerlijke rust, de sereniteit van mijn vriendin wanneer ze aan het breien, tuinieren of pottenbakken is. Telkens weer straalt ze toewijding en concentratie uit, twee belangrijke verschijningsvormen van de stilte.

Stilte is kortom de as waarrond mijn leven draait. En toch voel ik nog altijd schroom om me als 'stiltezoeker' te outen, ben ik bang om als een zacht eitje te worden weggezet. Is het niet stilaan tijd voor een nieuw narratief rond stilte? Voorbij de clichés van wierookstokjes, chakra's en bomen knuffelen?

'Beste reizigers, we komen aan in Brussel. De volgende haltes zijn Brussel-Zuid, Brussel-Centraal en Brussel-Noord. We wensen u nog een fijne zondag.'

De trein komt tot stilstand. Ik stap uit.

3

Ik wandel in de richting van het Warandepark, dat is ingebed tussen de Wetstraat en het Koninklijk Paleis en waar ik met Jan heb afgesproken, om dan samen naar het Koninklijk Circus te stappen.

Vanochtend heeft Jan me laten weten dat zijn pluszoon van achttien er ook bij zal zijn, hij is fan van Arnalds' muziek en wil de IJslander weleens in levenden lijve ontmoeten.

Het bericht herinnerde me eraan hoe verschillend onze levens zijn.

Als docent in de lerarenopleiding van de UC Leuven-Limburg geeft Jan les aan grote groepen studenten, hij werkt dagelijks met tientallen collega's samen en ook thuis is zijn situatie onmogelijk met die van mij te vergelijken.

Met zijn nieuw samengestelde gezin woont Jan in Sint-Truiden. Vrouw, vijf kinderen, een huis vol levensvreugde maar ook vol aandoeningen en auditieve gevoeligheden.

Zelf heeft hij asperger, een contactstoornis die verwant is aan autisme en zich onder meer uit in een hoge gevoeligheid voor geluid. Zonder oorbeschermers gaat hij de deur niet uit, of het bed niet in. Overal waar hij komt, analyseert hij elk geluid en deelt hij het meteen in vakjes in. Bron, frequentie, graad van irritatie. Lawaai-erige plekken zoals cafés, restaurants en festivals mijdt hij als de pest. En bevindt hij zich al eens in een groep mensen, dan isoleert hij elke stem en elke boodschap.

Een ontvolkte wereld is al van kindsbeen af zijn eldorado; zoals in *De beproeving*, de roman van Stephen King waarin 99 procent van de wereldbevolking sterft aan een griepvirus dat in een Amerikaans lab werd ontwikkeld en per ongeluk uitbreekt.

De aanvaarding van de tourettediagnose bij zijn zoon van tien, door zijn aandoening een bron van onvoorspelbare, vaak luide klanken, was dan ook een lang proces; het mondde uit in *Schaduwland*, een therapeutische plaat.

Dat de piano redding kon brengen, ontdekte Jan nochtans pas laat. Op de muziekacademie was klassieke muziek nog een karwei. De noten voelden aan als horden die hij een voor een moest nemen, langzaam spelen was heiligschennis, Bach de eerste en enige maatstaf. Tikkend gaf de metronoom het ritme aan.

Bij wijze van muiterij begon Jan na enkele jaren thuis traag op zijn piano te tokkelen, als in slow motion. Hand over hand hervond hij het spelplezier, in het loslaten van de partituren, het zoeken naar een zachter toucher, het aanvaarden van de stilte tussen de noten.

In het begin speelde hij telkens slechts één noot. Met zijn sustainpedaal liet hij die vervolgens een halfuur uitdijen, zoals de kosmische ruis na de oerknal. Heerlijk om zo te zitten mijmeren, ontdekte hij.

Gaandeweg riep hij met zijn pedalen steeds diepere, steeds geheimzinnigere sferen op en verdwaalde hij verder en verder in de weidsheid van zijn instrument.

De vertraging bleek een goede keuze. Was zijn debuutplaat *Weg* nog een veredeld hobbyproject, waarbij

hij de cd's zelf huis aan huis bezorgde, bijna tien jaar later heeft hij een trouw publiek gevonden.

Hij speelt in grote concertzalen, wordt gevraagd voor soundtracks van films en televisiereeksen, werkte mee aan een theatervoorstelling rond stilte en werpt zich in de media meer en meer op als dé ambassadeur van autisme en tourette. Je zou bijna zeggen dat hij op die manier zijn zo gekoesterde stilte in gevaar aan het brengen is, mocht dat niet zo cynisch klinken.

(Het doet me denken aan een van onze eerste uitstapen samen. Het was april 2013, ik werkte nog voor de krant en Jan had net zijn tweede plaat *Anatomie van de melancholie* uitgebracht, waarop onder meer een nummer stond dat was opgedragen aan Stef Bos, naast Wim Mertens een van Jans grootste muzikale voorbeelden. Ik had ervoor gezorgd dat we de zanger konden ontmoeten, in een cultuurcentrum in Hoorn, even boven Amsterdam, en dat Jan hem zou kunnen bevragen over zijn hang naar melancholie.

'In het allereerste nummer van je allereerste cd', zei Jan op een bepaald moment, 'zing je: "Niets is sterker dan de stilte. Niets heeft zo veel kracht als het zwijgen van de nacht." Daar geloof ik zelf ook hard in, volgens mij is muziek niet meer dan ersatz voor de stilte, maar waarom heb je na dat eerste nummer dan nog al die platen gemaakt?'

Stef Bos zweeg even en zei toen lachend: 'Daar had ik nog nooit over nagedacht. Ik had gelijk mijn bek moeten houden. En mijn allereerste single heette 'Is dit nu later', terwijl ik nog niet eens begonnen was. Hoe iro-